

Monitoring husy velké (*Anser anser*) v červenci 2007 až březnu 2008

Monitoring of Greylag Goose *Anser anser* in July 2007–March 2008

Michal Podhrazský & Petr Musil

Katedra zoologie PřF UK, Viničná 7, Praha 2, 128 44, e-mail: corax@seznam.cz

Hnízdní populace husy velké na území České republiky v posledních letech narůstá, přičemž její velikost byla v letech 2001–03 odhadnuta na 670–800 hnízdicích párů (ŠŤASTNÝ *et al.* 2006). Pohnízdni shromaždiště na území České republiky však každoročně hostí až několik tisíc jedinců (viz např. MADSEN *et al.* 1999) pocházejících patrně z okolních středoevropských hnízdišť. Na tzv. letních shromaždištích se husy velké vyskytují v početných hejnech, která lze narozdíl od párů hnízdicích jednotlivě či v malých skupinkách, poměrně dobře zachytit. Podobně se dají počty hus podchytit, v zimních měsících, kdy jsou stále koncentrovány v hejnech na významných zimovištích a nejsou ještě jednotlivě rozmístěny. V některých zimách může být problém sečíst přesný počet hus velkých ve smíšených hejnech, ale většina spolupracovníků tento nelehký úkol zvládá. Ke zkreslení počtů může docházet ke konci zimy (únor, březen), kdy se jednotlivé páry začínají rozmísťovat na hnízdiště a již nelze podchytit celkový počet.

Početnost husy velké na jednotlivých shromaždištích a její dynamika závisí na celé řadě různých faktorů, mezi něž patří začátek lovecké sezóny. V roce 2007 začala lovecká sezóna hus 16. srpna. Dále je početnost a distribuce značně ovlivněna klimatickými podmínkami a to zámrazem vodních ploch a výškou sněhové pokrývky.

V roce 2007 jsme poprvé začali s celoplošným monitoringem husy velké v ČR na letních shromaždištích. Tato akce navazuje na dřívější výsledky sčítání např. z Třeboňska (J. Ševčík, L. Šimek), Českobudějovicka (B. Kloubec, J. Pykal) či jižní Moravy (K. Hudec, J. Chytil, P. Macháček) se kterými je možno aktuální situaci porovnat.

Část dat z prvních výsledků monitoringu mimohnízdni populace husy velké (červenec–září) byla již publikována v *Aythya* 1, 2008. Výsledky byly poté konzultovány s Janem Horou, který vede podobný projekt zabývající se husou velkou. Po této konzultaci jsme některá data částečně zpřesnili. Proto jsou zde opět uvedena data z období červenec, srpen a září 2007.

Metodika

Denní doba není vyhrazená. Výskyt hus velkých na rybnících či na pastvinách v jednotlivých oblastech závisí na lokálních podmínkách. Proto byli sčítatelé vybráni podle místní znalosti terénu a návyků tamních hus.

Sčítání probíhalo v následujících termínech:

13.–15. 7. 2007, 10.–12. 8. 2007, 24.–26. 8. 2007, 14.–16. 9. 2007, 12.–14. 10. 2007, 16.–18. 11. 2007, 14.–16. 12. 2007, 11.–13. 1. 2008, 15.–17. 2. 2008, 14.–16. 3. 2008

Seznam sčítaných lokalit:

Třeboňsko

rybníky: Nový u Dvorců, Verfle, Červenka, Stružky, Starý u Dvorců, Bičan, Břilický, Káňov, Velký Tisý, Obojský, Koclířov, Služebný, Velký Dubovec, Malý Dubovec, Velký Panenský, Dvořiště, Vydýmač u Smržova, Krčín, Ptačí Blato, Záblatý, Bošilecký, Horusický, Švarcenberk,

Ponědražský, Hliníř, Ponědražkovský, Vlkovský, Rod, Naděje, Měkký, Strakatý, Láska, Skutek, Víra, Dobrá Vůle, Klec, Potěšil, Ostrý, Okřínek, Lipiči, Zadní Pasecký, Černiční, Rožmberk, Starý Vdovec, Nový Vdovec, Ženich, Vyšehrad, Stolec, Humlenský, Podsedek, Žebrákov, Starý Hospodář, Vizír, Ruda, Jamský, Tobolky, Děkanec, Zadní, Prostřední, Opatovický, Velké Stavidlo, Malé Stavidlo, Oborský

Českokubějovicko

rybníky Starohaklovský, Novohaklovský, Starý Houženský, Šnejdlík, Dasenský, Starý Vrbenský zadní, Starý Vrbenský přední, Nový Vrbenský, Bažina, Domin, Černiš, Velké Nákří, Březovec, Blatec, Nová, Černá, Zbudovský, Zlivský, Bezdrev, Jaderný, Volešek, Vlhavský, Vyšatov, Naděje, Zvolenov, Munický, (Hlavatecký, Olší, Mlýnský, Oblánov, odkaliště MAPE)

- r. Dehtář

Písecko a Strakonicko

- r. Řežabinec

- r. Podskalský, r. Zadní Topič, r. Přední Topič

Jindřichohradecko

- r. Krvavý, rybníky v okolí Kardašovy Řečice

Chebsko

- v. n. Jesenice

- v. n. Skalka

severozápadní Čechy

- r. Droužkovické, r. Údlické, r. Otvícké, rybníky v Podkrušnohorském Zooparku v Chomutově, r. Vinařský, r. Horní Kněžický, r. Dolní Kněžický,

- r. u Mariánských Radčic

- v. n. Nechanice

Českolipsko

- r. Novozámecký, r. Břehyně, r. Máchovo jezero, r. Jílek, r. Holanský, r. Dolanský, r. Heřmanický

severovýchodní Čechy

- v. n. Rozkoš

východní Čechy

- r. Bohdanečský, pískovna Oplatil

střední Čechy

- r. Žehuňský, r. Proudnický

Znojensko

- r. Jaroslavické

Břeclavsko, Hodonínsko

- v. n. Nové Mlýny

- r. Nesyt, r. Hlohovecký, r. Prostřední, r. Mlýnský (r. Lednické)

- r. Novoveský, r. Vrkoč, r. Starý (r. Pohořelické)

- dolní Pomoraví

- r. Písečné, r. Mutěnické, r. Jarohněvické (r. Hodonínské)

Podarilo se nám navázat spolupráci s rakouskými a maďarskými kolegy (J.Laber, A. Pellingner), od nichž jsme získali srovnávací údaje z Neziderského jezera a okolí. Dále jsme navázali spolupráci s kolegy ze Slovenska, s nimiž jsme se dohodli na shodných termínech sčítání.

Výsledky a diskuse

Výsledky z monitoringu mimohnízdni populace husy velké jsme rozdělili na dvě období. První období (červenec až říjen) lze nazvat „pohnízdniím obdobím“. V tomto případě se nejedná pouze o naše husy. Z výsledků límcování vyplývá, že se část našich hus v období srpen a září zdržuje v severozápadní Evropě v Německu a Švédsku, ale též se objevují v Rakousku a Maďarsku na Neziderském jezeře a jeho okolí. Druhé období (listopad až březen) zahrnuje „zimní období“, přičemž nelze tvrdit, že se jedná pouze o zimování, ale i o podzimní a jarní migraci. V průběhu ledna a února, ve výjimečných případech někde už i koncem prosince, se husy velké dostávají na svá hnízdiště (tab. 1, obr. 1).

„Pohnízdnií období“

Početnost husy velké v průběhu července až října na sledovaných lokalitách výrazně kolísala. V červenci bylo zjištěno v Čechách a na Moravě celkem 6 728 ex. husy velké. V první polovině srpna pak došlo k nárůstu počtu zjištěných hus velkých až na 17 414 ex., přičemž výrazný nárůst byl zaznamenán na Třeboňsku (o 6 250 ex.) a dále pak na Českobudějovicku (o 1 441 ex.). Celkové počty na jižní Moravě vzrostly v téže době o 3 307 ex.

Tato změna se časově kryje s poklesem početnosti na Neziderském jezeře a v okolních lokalitách, kde bylo v červenci zjištěno 15 000 ex., ale v první polovině srpna po zahájení lovecké sezóny (1. srpna 2007) jen 65 ex. Je pravděpodobné, že zmíněný nárůst počtu vyskytujících se hus velkých v první polovině srpna na některých našich lokalitách může souviset právě s odletem hus z rakouských lokalit po zahájení lovecké sezóny. V červenci se nám a kolegům na Neziderském jezeře podařilo sečíst 21 728 ex., což se blíží dosud publikovaným odhadům velikosti středoevropské populace husy velké, který byl uváděn jako 25 000 ex. (WETLANDS INTERNATIONAL 2006).

Po 16. srpnu 2007 (tedy po začátku lovecké sezóny v ČR) došlo k poklesu počtu hus na území České republiky, přičemž bylo zaznamenáno pouze 9 675 ex., což je ovšem stále vyšší stav než v polovině července. Na Třeboňsku klesl počet o 6 464 hus na 1 451 ex. a přiblížil se stavu z července (1 665 ex.). Na Českobudějovicku klesl počet o 1 978 ex. na 1 601 ex., to znamená že klesl zhruba o polovinu. Na rozdíl od jižních Čech počet hus na jižní Moravě vzrostl z 5 477 ex. na 6 060 ex.

V polovině září pokračoval pokles početnosti husy velké a v České republice bylo napočítáno 4 327 ex. Početnost klesala na všech lokalitách s výjimkou Hodonínských rybníků, kde vzrostla z 528 ex. na 1 050 ex. V září bylo na Neziderském jezeře napočítáno 4 100 ex.

V polovině října stav hus vzrostl o 3 794 ex. na 8 121 ex. Nárůst se v jižních Čechách projevil jen na rybníku Dehtář, kde počet hus výrazně stoupl (z 35 ex. na 1 500 ex.) a na jiných lokalitách setrval přibližně stejný. Nárůst se projevil nejvíce na jižní Moravě, kde vzrostl o 2 481 ex., a to na dvou lokalitách v. n. Nové Mlýny (z 570 ex. na 2 100 ex.) a na Lednických rybnících (z 881 ex. na 3 000 ex.). Na Neziderském jezeře též počet vzrostl o 5 700 ex. na 9 800 ex.

V červenci, kdy byly husy více roztroušené na jednotlivých lokalitách, byly zastiženy na 31 rybnících či nádržích. V první polovině srpna, kdy narostl počet zjištěných hus velkých, se počet lokalit, na kterých byly husy zastiženy, zmenšil na 23. Husy opustily menší vodní plochy a přesunuly se na větší. V druhé polovině srpna byly husy zastiženy na 23 lokalitách, počet se nezměnil. V polovině září se husy vyskytovaly už jen na 16 rybnících či nádržích. V říjnu nepřesáhl

počet obsazených lokalit 16 rybníků či nádrží. Husy se po zahájení lovné sezóny stáhly na velké vodní plochy, které mají ochranný statut a lov je zde omezen, či zakázán (r. Dehtář, r. Řežabinec, r. Velký Tisý, r. Nesyt a střední nádrž Nových Mlýnů).

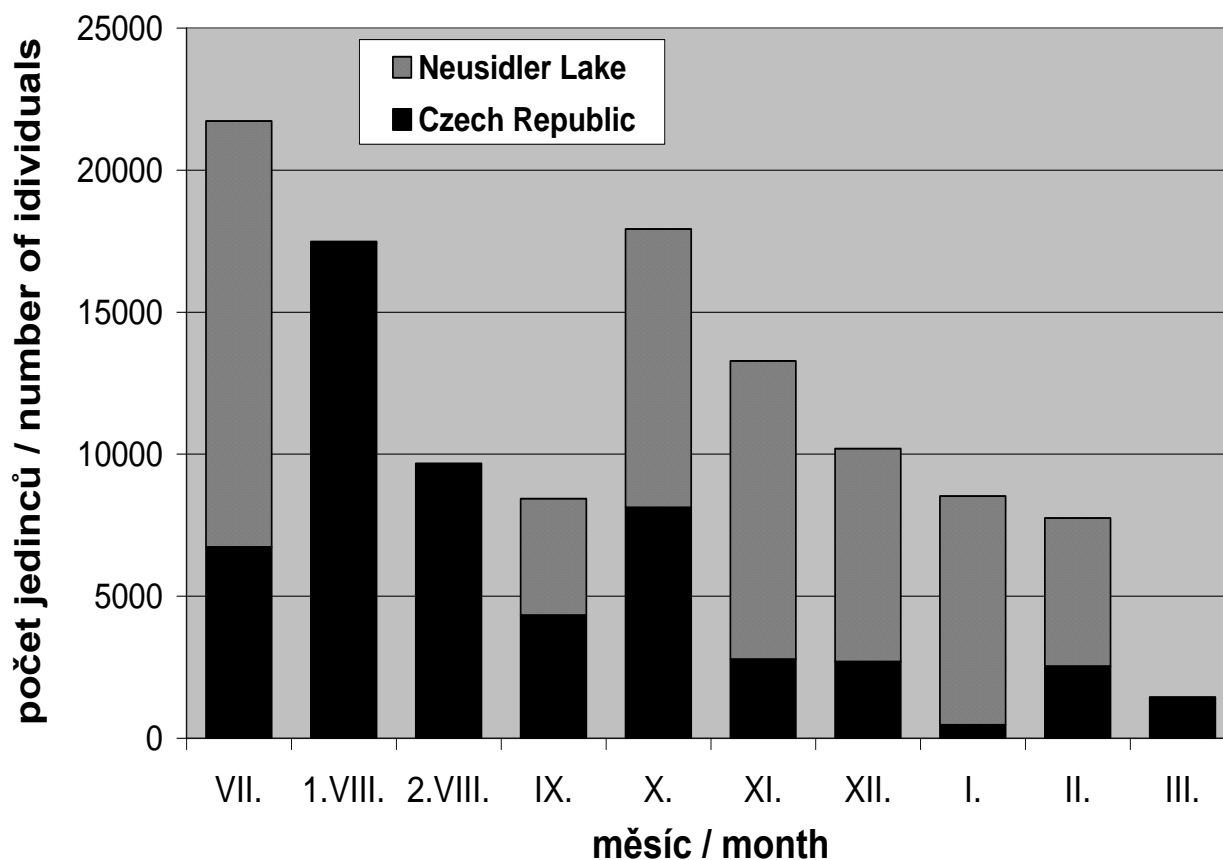
„Zimní období“

Husy velké se na území České republiky vyskytovaly přes celé „zimní období“ (listopad, prosinec, leden, únor). V listopadu počet hus v ČR klesnul oproti říjnu z 8 121 ex. na 2 780 ex. Na rozdíl od našeho území, počet hus na Neziderském jezeře vzrostl v listopadu o 699 ex. na 10 499 ex.

V prosinci byl zjištěn podobný počet jako v listopadu (2 694 ex.). Z jižních Čech husy prakticky zmizely (28 ex. Českobudějovicko). Největší počet se zdržoval na Lednických rybnících (2 500 ex.). Na Neziderském jezeře počet hus klesl o 2 999 ex.

V lednu byl na českém území zaznamenán nejnižší počet hus velkých, a to 469 ex. Husy velké byly soustředěny hlavně na jižní Moravě. Na Chomutovsku zimovalo 60 hus. Z prosince na leden v ČR klesla početnost o 2 225 ex. a na Neziderském jezeře vzrostla o 557 ex.

V únoru se početnost husy velké vrátila na podobný počet (2 536 ex.), který byl zaznamenán v listopadu a v prosinci. Husy již nebyly koncentrovány ve významných oblastech zimování (jižní Morava), ale byly rozmístěny na hnízdištích. V ČR vzrostla početnost z ledna na únor o 2 067 ex. avšak na Neziderském jezeře počet zjištěných jedinců klesl o 2 845 ex.

Obr. 1. Počty hus velkých v jednotlivých měsících na území České republiky a na Neziderském jezeře.

Figure 1. Numbers of Greylag Goose in particular months in the Czech Republic and on Neusiedler Lake.

Tab. 1. Počty hus velkých ve sledovaných oblastech v jednotlivých termínech sčítání v České republice a na Neziderském jezeře.**Table 1.** Numbers of Greylag Goose recorded in particular regions in the Czech Republic and on Neusiedler Lake.

oblast	region	VII	1.VIII.	2.VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.
Třeboňsko		1 665	7915	1 451	850	904	40	0	0	500	467
Českobudějovicko		2 138	3579	1 601	187	1 661	650	28	7	939	334
Písecko a Strakonicko		635	350	450	75	0	0	0	0	70	82
Jindřichohradecko		0	0	0	150	0	0	0	0	0	0
Chabsko		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
severozápadní Čechy		85	90	110	130	90	80	45	60	60	102
Českolipsko		7	3	3	0	0	0	0	0	0	0
severovýchodní Čechy		0	0	0	0	0	0	6	0	2	0
východní Čechy		0	0	0	0	50	0	0	0	52	2
střední Čechy		28	0	0	0	0	0	0	0	4	32
Znojensko		0	0	0	0	0	0	0	0	20	0
vodní nádrž Nové Mlýny		370	110	3 000	570	2 100	500	0	270	0	23
r. Lednické		1 685	3 750	2 532	881	3 000	1 330	2 500	2	284	150
r. Pohořelické		40	960	0	434	230	0	0	0	0	26
dolní Pomoraví		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
r. Hodonínské		75	657	528	1 050	86	180	115	130	605	227
CELKEM Česká republika		6 728	17 414	9 675	4 327	8 121	2 780	2 694	469	2 536	1 445
TOTAL Neusiedler Lake											
Neziderské jezero a okolí		15 000	65		4 100	9 800	10 499	7 500	8 057	5 212	
Čes.rep.+ Nezider.jez.		21 728	17 479		8 427	17 921	13 279	10 194	8 526	7 748	

V březnu početnost klesla na 1 445 ex. Tento termín již není vhodný pro monitoring husy velké, protože nelze běžnou metodikou zachytit všechny husy, které jsou touto dobou již rozmístěné na hnízdištích. Počty hus z Neziderského jezera již nejsou k dispozici, protože zde již v březnu sčítání neprobíhá.

Poděkování

Děkujeme za spolupráci všem kolegům, sčítatelům, bez jejichž spolupráce by se takto rozsáhlý monitoring nedal uskutečnit. Jmenovitě to byli: *Tomáš Brinke, Milan Frencl, Alois Holub, Miroslav Honců, Jan Hora, David Horal, Karel Hudec, Miloš Chaloupka, Hana Chobotská, Josef Chytil, Dětmar Jäger, Václav Koza, Petr Macháček, Pavel Ondra, Petr Pavlík, Karel Pecl, Jiří Pykal, Helena Smutná, Miroslav Šebela, Jan Ševčík, Lukáš Šimek, Vlasta Škorpíková, Lubor Urbánek, Karel Vlasák, Jana Vlasáková, Jaroslav Zaňát, Jaroslav Závora* a z oblasti Neziderského jezera pak *Johannes Laber a Attila Pellingner*.

Některá data z oblastí Třeboňska, Českobudějovicka, Dehtáře, Řežabince, Nových Mlýnů a Lednických rybníků byla získána v rámci monitoringu ptačích oblastí a jednotlivých druhů z přílohy I. směrnice o ptačích organizovaných AOPK ČR ve spolupráci s ČSO.

S u m m a r y

*Surveys of summer roosts of Greylag Goose *Anser anser* were carried out in July – September 2007. In July, 6 728 individuals of Greylag Goose were recorded. Furthermore, numbers increased in the first half of August, when 17 414 Greylag Geese were recorded on roost sites in the Czech Republic. This increase in recorded numbers can be explained by movements of Greylag Goose from Neusiedler Lake (Austria/Hungary) to Czech sites after the start of the hunting season in Austria (1st August 2007). Numbers of Greylag Goose in August increased especially on fishponds in south Bohemia- distance of about 200–250 km from Neusiedler Lake. Nevertheless, numbers of Greylag Goose declined in south Bohemia after the start of Czech goose hunting season (16th August 2007).*

L i t e r a t u r a

MADSEN J., CRAKNELL G. & FOX A.D. (eds.) 1999: Goose population of Western Palearctic. A review of status and distribution. *Wetlands International Publ. No. 48. Wetlands International, Wageningen. The Netherlands. National Environmental Research Institute, Rønde, Denmark.*

ŠŤASTNÝ K., BEJČEK V. & HUDEC K. 2006: Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 2001–2003. Aventinum, Praha.

Husy polní nad Tovačovskými rybníky

Bean Geese over Tovačov ponds

(Jiří Šírek)